

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De actibus humanis - Cod. Ettenheim-Münster 325

Thomas <von Aquin, Heiliger>

[S.l.], [17. Jahrh.]

Disputatio 3tia

[urn:nbn:de:bsz:31-131633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-131633)

Disputatio 2. et 3. Articulus. i. §. i.

perfectiores cognoscit, propter gradus perfectos
actuales. ☉

Hac ipsa de causa licet major difficultas in bona
operacione augeat meritum, n̄ tñ sequitur, q̄ similis 77.
actus ab alio hoc fine difficultate factus n̄
possit esse magis meritorius. Hinc dixi prius
in r̄o quaesito: ceteris paribus, gravitate pec-
cati desumpti à majori libertate, n̄ an̄ absolute
et unice. Ad B. Virginē q̄ atinet,
licet illa ordinariē cum summa affectivā et
gravitate operata sit, ejus tñ actiois fuerunt
perfectissima, et sumē meritoria r̄oe luminis
interni perfectissimi, cognitionis clarissima,
intensionis maxima. ☉

Disputatio 3tia.

De Regula moralitatis seu actuum
humanorum.

Articulus 1mus.

Quid procedere debeat actum mora-
lem à voluntate eliciendum?

§. 1mus.

Aliqua presupponuntur de duplici
honestate et regula honestatis;
ubi etiam de conscientia.

Presupponendum ē. i. alia se moraliter actus, 78.
seu honestate objectiva, alia vero formale,
per objectiva nil aliud eligit, quā bonitas
quadam, quā objectus à parte rei habet vel ex
se vel ex adjunctis circumstantijs.

De Regula moralitatis, sive de Conscientia.

Honestas formalis aliud $\hat{=}$ $\hat{=}$ est, quàm ipsa formalis sententia voluntatis in objectivâ honestate eam amplectendo, q̄ talis est: ita considerat Theologi. Hæc de causâ amor Dei est objectivè honestus propter intentionem suam bonitatis, qua voluntas alicere potest ad sui profectum: s̄ deinde voluntas amplectens hanc objectivâ honestatē cognitat ut talē, et q̄ talis est, et actus amoris Dei propterea elicitur, tunc actus ille voluntatis fit formaliter honestus; q̄ voluntas tendit in objectivâ honestatē, eamq̄ eligit et amplectitur, q̄ objectus est honestus.

79.

Suppono 2. Regula pariter moralitatis seu actus honoris, cui actus morales conformari debent, ut honesti sint, s̄ duplici, objectivâ una, qualis est remota dicunt: altera formalē, seu proximā. per formalē et proximā intelligunt Theologi conscientiam, seu dictamen conscientie, quo s̄ ratio dicitur, hunc vel illum actus esse honestum vel inhonestum. per objectivâ intelligunt s̄ et Universaliter Legem eternam, seu voluntatem Dei aliquam præcipientis, permittentis aut prohibentis: hæc est ratio illa objectiva, cui conformes s̄ actus ille, vel disforme, dicitur dictamen conscientie, de cujus honestate deliberat.

80.

Suppono. 3. Conscientia, seu dictamen illius,

De Regula moralitatis, sive de Confilia.

sensu proprio, ut à Tridenti. requiritur. et
in his qm ferme oes theologi consentiunt
apud Alfor, Salas, Valquez &c.

82. Suppono ultimi. aliud dictamen confilia se
practicum, aliud speculativum istud vocat,
q in gce dictat aliqd se faciendum vel
omittendum v: q: se audienda missa die festo.
Practicum e: q in particulari dictat,
q hic et nunc faciendum sit v: q: se ho.
die in his circumstis audienda missa se
obligare. Ubi iterum nota, juxta
consilium Doctorum sentia cum Judicio specu-
lativo de aliqua veritate pae imò sa-
pius em stare Judicium practicum appropi-
si potes Judicare in gce te se obligare
praecepti dieb; jejuniij n: pae pro col-
lae comedere dimidia libra, et potes
Judicare pml, te hic et nunc pae illa
comedere propter opinioes probabile con-
traria multorum doctorum judicantium, hoc
licere. Hoc in Judicium particulare n:
e contrarium illi Vastli speculativo, q illud
ad hujusmodi casu particulare se n: exten-
dit. his positis multa dubia occurrunt
hic à nobis discutienda, quib; ut satisficiamus, sit

Dico.
cib; di-
illu fa-
Ista co-
Probab-
v: rō.
ut fest-
patres
Dictamen
libate
crevinq
conced-
et hunc
probat
dicta q
loquiq;
frequen-
sant, n:
vehit;
quasi illi
q; discern

§. 2us.

An ad quemlibet actum moraliter bonum
præcedere debeat dictamen conscientia
proprium et practicum, affirmans,
illud saltem hic et nunc esse li-
citum et honestum?

Dico. i. Ad actum moraliter honestum prærequi-
ritur dictamen proprium et practicum dictans,
illud saltem hic et nunc honestum esse et licitum.
Ita conis. theologorum.

83.

Probatz i. ex illo S. Pauli ad Rom. cap. 27.
v. 23. se, qd n̄ est ex fide, peccatum est. hoc est,
ut teste Cornelio à Lapide exponunt S. P.

Patres et theologi, se, qd n̄ procedit ex
dictamine conscientia, persuasione et creden-
titate (qua juxta regulas fidei et prudentia
credimus, nos hic et nunc rectè agere, v. g.
n̄ comedendo cibos lege vetitos) peccatum est.
et hunc esse genuinum hujus sextus sensum,
probat latè citatus auctor in Commentario in
dicta epistola ex ipso S. Pauli discursu:
Loquitur ibi Apostolus de errantibus et
superbulis, qui ex errore conscientia putan-
bant, n̄ licere sibi vesci cibis lege veteri
vetitis: his ait, qui discernit cibum hunc
quasi illicitum ab alio licito, si manducat id,
qd discernit quasi illicitum, damnatus est, qd n̄ ex

De regula moralitatis, sive de conscientia.

Fide (id est credulitate, quod ita liceat, sed contra dictamen conscientiae) manducas. Deinde addit: scilicet, quod non est ex fide, solum est. Ex quo sic arguuntur: Iuxta S. Paulum: scilicet, quod non provenit ex dictamine conscientiae dictante, illud hic et nunc est licitum, solum est. quod omnem actionem actionem moralem licitam debet precedere dictamen practicum affirmans, illud hic et nunc est licitum.

84.

Probat, r. si non procedat tale dictamen, tunc debet precedere merum dubium, aut suspensio iuris iudicij de honestate illius actionis hic et nunc ponenda. quod debet precedere dictamen propinquum ac practicum affirmans, illud hic et nunc est licitum: minime patet: quod qui operatur cum dubio iuxta omnes peccat et inhoneste agit, ut testatur Laym. lib. 1. tr. 1. cap. 5. §. 1. asserens, in hoc omnes doctores consentire. atque talis operatur cum dubio. quod est.

85.

Conferunt. talis qui operatur cum dubio est operatur, citate et equivalenter ita constitutus, ac si diceret, sive hoc sit licitum, sive illicitum, tamen faciat. atque talis peccat. quod est.

Deinde talis enim se exponit periculo errandi, et divinae voluntati proponit suam vel aliorum utilitatem, in quorum gradum favorum, de quo dubitat, sitne Deo gratus vel ingratus.

Dico.
ut ipse
prae
hic
Prob
actio
modo
stante
nesta
nihil
quod
ad dic
illud
Ab: i
agore
ipse pe
practic
quod dai
debet a
aliqui

S. 3us.

An ad omnem actum inhonestum praecedere debeat dictamen practicum, absolute affirmans, illum esse illicitum et inhonestum?

Dico. r. n̄ requiritur ad actum inhonestum, ut ipsum praecedat dictamen ultimum ac practicum confisus, absolute affirmans illum hic et nunc inhonestum fore. Ita conij. Probatur. em̄ si aliquis n̄ absolute iudicet, actiones suas, quae medicatur, esse licitas et honestas, modo dubitet de illius honestate, et dubio hoc stante operetur, tñ actio illa jam est inhonestas; q̄ s̄t operari in dubio est peccaminosum et intrinsece malum, ut ante dictum est. go n̄ requiritur ad actum, ut ipsum praecedat dictamen practicum confisus absolute affirmans, illum hic et nunc esse inhonestum.

86.

S. 4us.

Solvuntur Objectiones.

Ob. i. q̄tra i. S. quicumque peccat, debet agere q̄tra legem Dei, et q̄m cognitam ab ipso peccante. Sed qui operatur cum dubio practico de honeste actionis, n̄ agit q̄tra legem Dei ab ipso cognitam. go. Q. D. maj. debet agere q̄tra legem Dei vel positive aliquid faciundo, q̄ iudicat esse prohibendum, vel

87.

De regula moralitatis, sive de conscientia.

privative, faciendo aliquid, de quo non iudicat, sibi hic et nunc esse permissum lege aeterna, de qua tamen cogitat. C. debet agere pro positive aliquid, quod iudicat esse prohibitum lege aeterna. N. maj: C. Deinde qui operatur cum dubio pratico, agit enim contra legem positivam, illam tamen de cuius existentia dubitat, vel si hoc non existat, saltem agit contra aliam, qua iubemur nostram voluntatem et utilitatem non proferre voluntati divinae, neque nos exponere periculo peccandi, neque Deum contemnere; qua tamen omnia facit ille, qui stante dubio operatur; et est ita constitutus, ut vir, qualiter saltem dicat: sine fit hoc actio contra legem Dei, sive non, tamen illam facit.

88. Ob. 2. mera apprehensiones obscura sufficiunt, ut voluntas se libere detinet ad assensum huic potius, quam illi parti prestandum. quod enim sufficiunt ad actum liberum moraliter bonum, et non requirunt iudicium seu dictamen.

R. N. S. quod talis detentio est electio quaedam: aem am electione praecedit consultatio, qua est iudicium quoddam, dictans, hoc vel illud esse honestum.

89. Ob. 3. contra etiam gelusio. quod aliquis cum dubio pratico operatur, pro debet pro habere

Disputatio. 3. Articulus. i. S. 5.

dictamen reflexus dictans, qd operari cum
 dubio pratico fit p̄sum. qd requiritur tale
 dictamen ad actus em̄ inhonestus. *Q. N. A.*
 licet e hoc n̄ habeat, tm̄ ideo peccare fit,
 q̄ e ita constitutus, ut operari velit, siue
 fit actio honesta, siue inhonesta. Deinde
T. q̄s. qd requiritur tale dictamen proximus,
 qd dictet, actus hunc eē inhonestus. *N.*
 remotus tm̄, qd in ḡe dictet, n̄ licere opera-
 ri cum dubio pratico. *T. q̄sa.*

S. 5tus.

Adiuntur aliqua quasita.

Queres. i. qd facere debeat, qui dubitat de
 licentia alicujus actionis, quā mox suscipere
 debet? *Q.* illud teneri se resolvere per
 motivum rationale, qd hic et nunc illa actio
 fit licita. tale am̄ motivum eē p̄t̄ r̄as pro-
 babilis, vel auctoritas viri docti et p̄ij,
 aut exemplum bonorum virorum, idem sine
 scrupulo facientium. qd si nil horum occur-
 rat, et actio differri n̄ fit, nec alij consulti,
 tunc dubitans consideret, quantum tempus
 permittet, quam ex duobus videat maḡ malum,
 idq̄ sine p̄to eligere fit. qd si perplexus
 fiat, neq̄ hoc valeat differre, tunc po-
 terit facere, qd vult sine p̄to, ob defectum
 libertatis.

90.

confusio.
 no n̄ p̄dicat
 cogit atem
 fit p̄p̄t̄
 age atem
 ur cum
 lego p̄p̄t̄
 entia du.
 d agit ḡra
 et utili,
 ego nos
 Deu con.
 qui stant
 ut vir,
 actio ḡra
 sufficiunt,
 p̄p̄t̄ huius
 qd eē
 r̄ bonu,
 quare:
 h̄o, que
 ita eē
 digni con
 fit habere

De regula moralitatis sive de Conscientia.

91. Quæres. 2. quid confendum sit de illo casu, quæ prioribus sæculis contigisse in Belgio memorant historia. Belli dux mittebatur ad faciendum assultum multorum peccatorum mortalium sibi confusus, et nihil sciens de actu contributio- nis, cumq; copia confessorij n̄ haberet, et certum sibi mortis periculum imminere videret, dubius hæsit, tenereturne assultum facere, et in infernum ire, an retrocedere re in- secta, et ob ignavia postea capite plecti. Resolvit se tandem ad fugiendum, et ideo postea ob admissam ignavia capite plexus. R. posito, qd fuga hæc unicuius remedium nisi fuerit infernum evadendi, ut in casu ponitur, tunc haud dubie eum tenere fecisse, qd salus aâ præhabenda è vite temporali, et oibus mundi bonis.

92. Quæres. 3. An, qui facta ad investiganda ve- ritate sufficiente diligentia adhuc dubius è de lege aliqua, teneatur illa?

R. cum n̄ teneri. Ita Suar. Henriquez, Emanuel, Sa, et alij q̄tra Vass. raso è, qd in hoc dubio possessio è pro libertate; quilibet è suarum actionum è Dominus, et liberè in ijs procedere p̄t, dum se ligatum n̄ cognoscit. atqui qui facta diligentia du- bus è de p̄to, n̄ cognoscit se ligatum. qd. Idem dicendum è de voto et juramento.

93. Quæres. 4. an idem dicendum sit in casu, quo dubitas, an lex se extendat ad aliquem casum?

Q. affirmativè. q. tunc perinde è, ac dubi-
sare de lege, an sit imposita. Ita Sanchez.
et Palaus.

Articulus. 2. Sus.

An àb ultimo dictamine conscientia
desumatur bonitas vel malitia
actuum moralium?

S. 1. mus.

Explicatur status questionis.

Notandum è, aliud dictamen conscientia
è remotum, aliud proximum seu ultimè. 94.
Hoc immediatè præcedit actus moraliter
bonus vel malus; illud verò è mediatè.
e: g. judicat aliquis probabiliter hunc hominem
sibi obvium è pauperem, qui è revera n. è
talis. Dein n. absolute hoc errore potest in-
dusi ad commiserationis affectum, et sibi formare
aliud dictamen, quod dicat: Honestum è sub-
venire illi, qui improbabiler è judicatus
è pauper; et q. ex hoc dictamine mediatè
sequitur actus voluntatis et datus elemosina,
ideo hoc vocatur proximum seu ultimè dictamen,
aut è regula directiva hujus actus moralis
proxima et ultimata: prius verò judicium vo-
catur mediatè et remotum, aut è regula di-
rectiva hujus actus moralis remota; diversa
è à regula totius moralitatis remota et
objectiva, qua è lex divina, utpote qua n. è

De regula moralitatis, sive de conficia.
judicium aliq. De his igitur dictaminibus
quibus quaritur i. a quonam desumatur bo-
nitas vel malitia actuum honoru? ad quod
decidendum, sit

S. 20US.

Statuitur nostra conclusio.

95. Dico. 3. Actus morales per hoc sunt boni
vel mali, qd fiant juxta vel extra dictamen
ultimae conscientiae, et immediati praecedens
ipsa actus. Ita conis. Probat. empi
aliqua res sit inhonesta in se, si tñ mihi pro-
ponatur per dictamen ultimae ut honesta et per-
missa, tunc pon illa hoc modo proposita li-
tera voluntate exercere sine fito. si
licet mendacium sit fito ptum, si tñ mihi
proponatur per dictamen ultimae practicum pro
defensioe vita propria vel alienae licitum ee
nunc mentiri, tunc mentiendo n̄ peccat. qd bo-
nitas vel malitia desumitur ab ultimo dicta-
mine conscientiae.

96. Confirmat. empi. judicium illud, quo aliquis falso
judicat, hunc haberi ee pauperem, errat, tñ datio
elemosina e honesta, qd provenit ab ultimo
dictamine honesto, quo fito judicat ille honestus
ee subvenire pauperi, quod aliquis probabiliter
judicat tale ee. qd bonitas actus moralis n̄ e
desumenda a dictamine remoto, sed a proximo,
et ultimo.

Articulus 3us.

An dictamen conscientia proximum
semper debeat esse evidens?

S. 1us.

Statuitur nostra Conclusio de actu malo.

Dico. 4. ad eliciendum actum falsè moraliter
malum ñ requiritur judicium proximum evidens, sed
sufficit em probabile, imò onò nullum requi-
ritur, ut artic: 1. S. 3. dictum è, sed suffi-
cit merum dubium aut suspensio judicij de ejus
honestate vel inhonestate. Ita conis cum
Suaris, Aviedo, Arriaga et alijs q̄tra paucos.

Probatur: hic actus è inhonestus, quo dico:
Ego hoc faciam; licet forsan Deum offendam; et
in hunc actum ñ procedis nescio judicium
evidens de illius inhonestate; talis è jam pec-
cat, enfi nil aliud addat: q̄ ad actum mora-
liter malum ñ requiritur dictamen evidens.

S. 2us.

Statuitur nostra conclusio de actu bono.

Dico. 5. Ad actum moraliter bonum et honestum ñ
requiritur dictamen proximum metaphysicè evidens,
Ita longè conis sentia theologorum q̄tra
Sparrza, Balavicium, Haunoldum et Jlsung.
Probatur. i. negativè. q̄ nescitas hujus dicta-
minis metaphysicè evidens ñ probatur
auctoritate, nec raone, ñ auctoritate:

De regula moralitatis, sive de conscientia.

q̄ demptis n̄ nullis. Recentioribus ceteri auctores
coniter contenti sunt dictamine moraliter certo,
saltem tali, q̄ n̄ ē conjunctus cum faldine oppositi.
n̄ raone: uti videbimus ex solutione objectionis. gō.

100. Probatur. 2. n̄ aparet, ex quibus principijs habere
pōim methaphysicā evidentiā de honestate nostrarū
actionū. gō. A. probat. Imprimis ē n̄ ē nobis metha-
physicē evidens, an liceat sequi sententiā minus pro-
babile, et minus tutā, deindeposito em, q̄ n̄spio illā
debeamus sp̄ sequi, qua post sufficientē inquisitionē et
citra passioē aparet nobis probabilior aut tutior, tñ
n̄ ē nobis methaphysicē evidens, q̄ a nobis adhibita fue-
rit sufficientis inquisitio, aut q̄ nulla passio rāōē ob-
fuscarit. gō n̄ aparet, ex quibz principijs habere pōim
methaphysicā evidentiā.

101. Confirmat. In tñ requireret dictamen methaphy-
sicē evidens, in quantum ex dictamine remoto pōim
elucere dictamen particulare propinū aliq̄ e: q. in
quantū pōim, cum sequimur sententiā minus probabile,
nobiscū ita rāōnari: Qui sequitur sententiā probabile,
prudenter operatur, atqui ponendo hanc utiōē, sequor
sententiā probabile. gō prudenter operor. Sed ex hoc n̄
sequitur, requiri dictamen ultimum methaphysicē evi-
dens. gō. min: pr: hoc ipsa major, qua ē dictamen
propinū operatiois meae, n̄ ē methaphysicē evidens:
gō n̄ sequitur ex hoc, requiri dictamen ultimum metha-
physicē evidens.

102. Probatur. 3. ut operemur licite, vel saltem excusamur à
p̄to, n̄ requiritur major certitudo, quā circa valore sacra-
menti, ex quo salus hōis irreparabiliter dependet: atqui

Tractatus. 3. Articulus. 3. §. 3.

circa valore sacramenti sufficit certitudo moralis,
et non requiritur metaphysica. qd C. Idem magis
patet ex dicendis.

§. 3us.

An saltem requiratur dictamen proximum
moraliter certum, et quale?

Dico. 6. Ad actus bonos non requiritur dictamen pro-
ximum de bonitate illius ita moraliter certum, ut
negs sit conjungibile de se cum fœdine prudenti
oppositi. Ita Vazq. Sanchez, Salas, Ledesma, Granado,
Bordaba, de Lugo et alij.

Probat. qui omnibus rebus consideratis sine omni fœdine
actuali indubitanter iudicat actus aliquos certos esse
honestos et sibi licitos, ille tunc, dum tales actus per-
nit, non peccat, sed honestè operatur, non obstante qd dicta-
men illud proximum pronat. esse de se conjungibile cum
actuali fœdine oppositi: qd non requiritur, ut dictamen
proximum de honestate illius ita sit moraliter certum,
ut negs sit per se et ex merito motivi conjungibile
cum actuali fœdine oppositi, modo actus non sit
conjunctus cum illa.

§. 4us.

An dictamen proximum debeat excludere
saltem actualis fœdine oppositi?

Dico. 7. Ad actus honestos et licitos probabilis dicta-
men proximum de honestate illius regulariter ac per
se loquendo debet esse ita moraliter certum, ut sal-
tem excludat fœdine actualis oppositi. Dixi: regu-
lariter ac per se loquendo: qd exclusio hæc non est ita
vixit, ut non subinde saltem in oppositis contingat in
casibus rarioribus, ut postea videbimus. Ita com. cum Suarez.

De Conscientia sive de ultimo dictamine

105. Probatur: Qui operatur cum actuali foedine oppositi, saltem exercite e' ita constitutus, ac si diceret: Sive istud mihi hic et nunc sit prohibitum, ut e' sit, sive n' prohibitum, ut potius experimor in istud facio. atqui talis se operando peccat, jamq's aliquo modo libere consentit in aliqua inhonestate: q'o qui operatur cum foedine actuali oppositi, peccat, et q'ffer requiritur, ut proximus dictamen ita sit moraliter certum, ut excludat actualem foedine' oppositi.

106. Negs dicas. 1. talis tm hoc dicere, q' judico prudenter nulla' Dei lege' ex parte prohibentem hoc opus, ideo illud facio; n' facturus, si prudenter judicare po'em talis experere. Contra e' e' i'j qui actualiter p'cedat de opposito, n' precise judicat, nulla' ex parte lege' prohibentem, sed s'ml judicat, e' po'e, ut debz leg' prohibens, atq's ideo se versari in periculo peccandi. q'o si stante dictamine hoc et foedine, et n' auddente alio dictamine, tm operetur, ita se h'bt, ac si diceret, q' judico prudenter nulla' lege' prohibentem ex parte ideo volo hoc facere, licet bene videat e' po'e ut opus hoc sit prohibitum, et ego per illud Deum offenda'.

107. Negs dicas. 2. talis peccare tm ma'aliter, n' vero fo'aliter. Contra e' e' i'j ille fo'aliter peccat, qui stante dubio et actuali foedine operatur. Item qui n' h'bt dictamen proximum ac practicum absolute affirmans, actioe' sua' hic et nunc e' licita: atqui talis n' h'bt tale dictamen practicum, sed tm specula-tivum et v'fale. q'o.

108. Negs dicas. 3. hanc actualem foedine' contemni t'm levem scrupulum, atq's ita e' quasi n' ad e'et formido.

Contra è è, q̄ ñ aperet, in quo consistat ille con-
 temptus actualis fornicationis; vel è consideret in
 actu aliquo reflexo illicito, quo operans iudicat for-
 nicationem illam esse imprudentem, ac proè se peccatū q̄tra
 illam agere: vel consistit in eo, q̄ illo ñ absente q̄tra
 eandem operet, atq; ita exoritur illa negligat. si
 eundem dicat, manet totum argumentum, ab initio pro-
 positum, q̄ sic operans ñ sola fornicatione actuali, sed
 etiam Deum exoritur contemnit, sed sepe sciens ex-
 ponit periculo peccandi. Si verò dicat, primus:
 iam atq; ille fornicationis reflexus contemptivus erit
 dictamen proximum conscientie. et de illo reor
 questio, an sit et è debeat è saltem moraliter
 certum, an verò rursus possit esse conjunctum cum actuali,
 si fornicatione oppositi? si prius dicat, concedit ul-
 timum conscientie dictamen debere esse ita moraliter
 certum, ut excludat actualis fornicationem: si verò dicat
 posterius, tota difficultas reor, quomodo quis ope-
 rando cum tali fornicatione agat honestè, et ñ exor-
 tite Deum contemnat?

S. 5tus.

An saltem subinde sufficiat dictamen
 proximum probabile?

Sico. 9. Ad actum moraliter honestum ñ ita
 vixiter requirit dictamen proximum moraliter
 certum, ut ñ fallat, quantumvis raro sufficiat em
 probabile, et q̄m tale, q̄ actu conjunctum è
 cum fornicatione oppositi.

109.

Probatur: p̄ ab-
 soluti fieri, ut aliquis in dubio constitutus, an
 die festo debeat assistere sacro vel infirmo, eli-
 ciat hunc actum voluntatis: Quandoquidem vel sacro
assistere deo vel infirmo, et mihi dicitur confidra-
ris probabilius videtur, ne debere assistere infirmo

De ultimo dictamine Conscientia.

licet enim oppositum mihi videatur probabile, et ideo
forsan decipiar, volo assistere infirmo, labenter ad-
stisurus sacro, si mihi probabilius est, q. debere
hoc facere. In hoc casu, qui sic operatur, operatur ho-
nestè, q. se gerit ut servus prudens et fidelis, et co-
natur, quantum potest, hic et nunc placere Deo per
operandum, nec potest nunc majorem exhibere reverentiam et
observantiam: atqui dictamen ultimum conscientia,
cum quo operatur in hoc casu, est conjunctum cum actuali,
si foridine de inhonestate actus, ut ponitur in casu,
ponitur est q. non habeat insuper aliud dictamen reflexum,
quo se resolvat et dicat: quicumque in necessitate
operandi constitutus fuerit, q. ipsi appareat probabi-
lius, esse praeceptum, honestè agere, q. potest aliquis ope-
rari honestè in casu saltem rariore, licet dictamen
ultimum conscientia sit cum actuali foridine
conjunctum.

S. Otus.

Solvuntur Objectiones.

- ii. Obicitur .i. si dictamen ultimum de honestate actus
non est evidens, sed tamen moraliter certum, tunc potest
illud conjungi cum foridine oppositi: sed operari cum
dictamine conjungibili cum foridine est illicitum. q. enim
operari cum dictamine moraliter solùm certo est
illicitum. R. D. min: si illud sit enim actu con-
junctum cum foridine. R. maj: si non sit actu cum illa
conjunctum, sed tamen conjungibile. N. min: at q. d.
- iii. Ob: 2. si potest dictamen ultimum subinde esse con-
jungibile de se cum actuali foridine, tunc potest ope-
rari prudenter foridare, an hic et nunc agat

Disputatio. 3. Articulus. 3. S. 6.

honeste. Sed hoc n̄ pot̄ eē, q̄ hoc ipso n̄ ageret ho-
 neste. q̄. Q. D. Maj: pot̄ foīdare, si ipso
 occurreret prudens foīdandi rāo. C. Maj: si n̄
 occurrat, uti nos requirimus ad operacōē honestā.
 N. Maj: C. Vide t̄m dicimus, illud agere ho-
 neste, qui h̄b̄t q̄d̄ dictamen proximū de se con-
 jungibile cum foīdine, actu t̄m n̄ ē conjunctū
 cum illa, q̄ vel prudens foīdandi rāo hic et nunc
 illi n̄ occurrat, vel q̄ illa contempsit. hoc am-
 fieri pot̄, à multiplici experientia h̄b̄emus,
 primus ē, h̄c̄s profertim rudiores, q̄d̄ à viro
 docto et probo audiunt actiā ad licitā,
 statim sibi foīdare dictamen practicum et pro-
 ximū, quo dicunt, actiā illā eē honestā, et
 eos eam em̄ statim eliciunt, quā ip̄s occurrat
 foīdandi rāo de opporto, interim t̄m h̄ud dubie
 dictamen illud ē de se conjungibile cum foīdine
 actuali; vir ē talis, quantumvis doctus et pro-
 bus n̄ ē evidenter infalibilis in judicando.

Ob. 3. cum P. Haunolds et Glsung: Dictamen
 ultimum ad conscientia procedens actū honestū
 debet eē actus prudentia: sed actus prudentia
 n̄ pot̄ eē moraliter t̄m certus, aut irabilis, sed
 debet eē evidens. q̄ dictamen ultimum con-
 scientia procedens actū honestū debet eē
 evidens. Maj: patet, qui ē agit honeste, pru-
 denter agit: nemo vero prudenter agit, nisi agat
 ex dictamine prudentia. Min: em̄ probatur.
 Dictamen moraliter t̄m certū et conjungibile
 cum foīdine, pot̄ eē absolute falsū: sed actus pru-
 dentia n̄ pot̄ eē falsus. q̄ dictamen moraliter

112.

De Dictamine Conscientie.

113.

certus non potest esse actus prudentie.
A. i. N. min: si est sermo fit de prudentia naturali,
tunc actus illi nec evidentes sunt a se, nec enim certi,
certitudine exclusiva omni fidei, uti satis aperte
docet D. Thom: 2. 2. q. 47. a. 3. et 9. Dari
enim in statu moderno elevatis actus honestos naturales
tam, maxime in peccatoribus in habitibus habitum
infusum supernaturalem prudentiam, certum est.
Verò sermo fit de prudentia supernaturali,
tunc actus illius quod sunt certi certitudine in-
fallibilitatis, hoc est, sunt infallibiliter veri, in
tunc sunt enim certi certitudine adhesionis, seu ita
evidentes, ut excludant omnem fidei tam pruden-
tem, quam imprudentem. Ratio est clara, quod iuxta
D. Thom: loc: cit: art: 9. sollicitudo proprie ad
prudentiam spectat, et est species prudentie: ergo in
prudentia non potest dari tanta fidei certitudo veri-
tatis, ut fides et sollicitudo tollatur.

Unde in facta sic D. min: sed omni actus prudentie
enim supernaturalis debet esse evidens, evidentia in-
fallibilitatis, hoc est, debet esse infallibiliter
verus. C. min: debet esse evidens, evidentia ad-
hesionis, hoc est, exclusivè omni fidei. N. min. w.
A. 2. D. aliter min: actus prudentie eliciti
debet esse evidens. C. min: regulatus. N. min. p.
Responsio veritas patet ex Logica de virtute
intellectuali, et applicabitur magis objectioni sequenti.

114.

Ob: 7. Prudentia est virtus intellectualis. ergo infalli-
biliter dirigit intellectum ad actum verum. Sed si in-
fallibiliter dirigit intellectum ad actum verum, tunc dictamen
ultimus conscientie infallibiliter est actus verget evi-
dens. A. I. q. 9. ergo infallibiliter dirigit

Disputatio. 3. Articulus. 3. S. 6.

Illud ad actum verum elicited et immediat.
G. qd. regulat et mediat. N. qd.
Subsumptum pariter D. tunc ultimum dictamen
confidentia infalibiliter e acty verus et evidens,
si fit acty elicited et immediat. G. si fit tm requi-
laty et mediaty. N. subsumptu.

Res patet in exemplo: Regula v. g. qud imediati
elicit prudentia in petro v. g. e hoc: qui gra-
vibus rixus funditis assentit novellis de inita pace
v. g. prudenter assentit, et dicit, q nunc pax sit: sed
petro gravibz rixus funditis assentit novellis
de pace inita, dicendo, q nunc pax sit: qd pruden-
ter assentit, dum dicit, nunc ee pax. In quo
sillno vides, actus prudentia elicited in majore ee
actus verus et evidens, et tm gelusioe depen-
dent a regula illa prudentia elicited et regu-
lata n ee infalibiliter vera, sed conjuncta cum
foidine oppositi. qd si aliquis a prudentia et ejus
dictamine elicited dirigi ad actus mediatu n evi-
dent, et conjunctum cum foidine oppositi, nimiru
hunc: nunc e pax, vel emi ono falsu.

115.

Item si contingere in nostra presertim con-
clusionone, dum dico: quancumqz oibz rite considera-
tis bona fide iudico, me honeste agere, tunc ho-
neste ago: sed nunc oibz rite consideratis bona
fide puto, me honeste agere. qd honeste ago.

116.

Major propositio, qua e acty elicited et immediat
prudentia, e evidens: minor tm n e evidens,
sed tm moraliter certa: Conclusio, qua e acty
mediat et regulatus a dictamine immediato pru-
dentia, n e acty evidens et infalibiliter verus
infalibilitate adagiois, sed e ad summu moraliter
certy, et de se conjungibilibz cum foidine: atqz
haec conclusio e dictamen ultimu confidentia,

De dictamine Conscientiæ.

immediatè præcedens actionè honestam. qd hoc dictamen ultimum n̄ debet eè evidens. Hinc, ut Senè notat S. Thom: loc: cit: emli regula in-
dentiã vñlis fit evidens, tñ si applicatur particulari capiti, n̄ eè fit evidens; sed conjuncta cum ratione.
Addo, qd minor facti syllemi n̄ fit evidens, quia
dico: sed nunc oibz ritè consideratis bona fide puto
me honestè agere. qd em gñfusio n̄ eè evidens,
utpote qua sequit̄ debiliori parte, et consequenter
ultimū dictamen conscientie in conclusione positū
n̄ eè evidens.

117.

Ob. 5. Dictamini directo et regulato moraliter certo de honestate alicujus actionis fit eè debet conjunctū insuper aliud dictamen reflexū, quo operans judicat, eo ipso, qd habeat dictamen moraliter certū de honestate sua actionis, se certè honestè operari, qd hoc dictamen reflexū fit eè evidens, qd ultimū dictamen conscientie fit eè evidens. At fit: quotiescumq; aliquis per dictamen ultimum conscientie absolute judicat, hanc actionè eè honestā, fit debet reflexè ita secū ratiōari: qd oibz ritè consideratis judicat̄ ab aliquo judicio saltem moraliter certo eè honestū, id fit fieri honestè, et qd evidenter: sed ego oibz ritè consideratis hic et nunc judico judicio saltem moraliter certo hunc actum pōe honestè et licitè à me fieri. qd pōm honestè et licitè ponere hunc actū, et qd evidenter. Sed hoc dictamen eè evidens, et eè propinquū ac practicum immediatè præcedens ipsa actionè. qd dictamen propinquū fit debet eè evidens.

118.

Q. i. Transit A. N. gñd. ad probat̄ S. maj. N. min: Qd eè, qd licet ois operans per tale syllemi ita reflexè tendere, tñ propoio minor illis n̄ eè evidens, neq; fit operans evidenter, an n̄ ali-
qua passioe et concupiscentia ad fit judicandum

Disputatio. 3. Articulus. 3. S. 6.

inductus sit. qđ neqđ gēlufio, qua ē dictamen
 propinū, ē evidens.
 Qđ ē. N. A. ad probandū N. majore, utpote qua
 nec auctoritate, nec ratiōe, nec experientia pro-
 batur; imō experientia ejusmodi reflexis dicta-
 minibz repugnat. Qđ ē i. qđ sapissimē ex-
 perimur, nos actiōē quādam honestā em̄ deo pone-
 re, qđ absolute judicamz actiōē hanc propter hoc
 vel illud notivm v.g. propter Virorū Doctorū et
 proborū auctoritatē proptā se honestā, quin nos
 reflectamz ad illā regulā prudentia in majore po-
 sitā. 2. em̄ repugnat ratiō, nam bonū utile et
 delectabile em̄ ut directe solum et experitē co-
 gnitū hbt vim sufficientē movendi voluntē immediatē
 ad amorē sui, quin dabeat sibi procedere judiciū
 aliqđ reflexū, quo sibi affirmet, se hoc objectū
 cognoscere ē delectabile et utile, ideoqđ dignū
 se, ut ametur. qđ em̄ bonū honestū, hoc ē, a
 Deo præceptū vel permisū vel fvasū em̄ ut directē
 et experitē cognitū hbt vim sufficientē movendi
 voluntatē immediatē ad amorē sui, quin intercedat
 actū aliqđ reflexū, quo sibi judicet, se cognoscere
 objectū hoc ē honestū, sive a Deo præceptū ac
 permisū ac fvasū, ideoqđ hui. et nunc honestē a
 se poni:posito am̄, qđ bonū honestū em̄ directē
 cognitū illa moveat, voluntē ad amorē sui, actū
 ejusmodi voluntē jam ē honestū, qđ talis liberē
 jam se gfoat ad legē eternā a se ignitā, absqđ
 ullo contempto ejusmodi. Deinde posito em̄, qđ
 hbeamz sibi tale judiciū reflexū, tñ fieri sibi
 ut illud, n̄ apareat nobiz evidens metaphysicā, eo qđ
 trinos n̄ sibi sufficienter penetremus.

De dictamine Conscientia.

119.

Ob. 6. posito em' 19 operans sapissime ita fit con-
stitutus per ultimum dictamen practicum, ut dicat tm'
sibi: ego hic et nunc puto me honeste agere ob
auctoritate alicujus Viri docti et probi, in hoc
dictamen practicum et proximum se reflectit ad illud
dictamen Viri prudentia, qd' fuit ois ille honeste
et prudenter agat, qui nihil auctoritate Viri docti
et probi. qd' ultimum dictamen adhuc e' evidens.
A. probat. dictamen illud primum e' prudens.
qd' e' deductum ex regula illa prudentia Viri.
Confirmat. talis fuit, se agere prudenter. qd'
reflectit se ad regulam prudentia.

120.

R. N. A. hoc e' e' contra experientia et rase,
ut ante diximus. Ad probat. D. qd'. qd' e' de.
dictum ex regula prudentia, directe tm' ex et ex-
perite cognita. C. qd'. reflexe cognita. N. qd'.
Ad Confirmat. D. A. fuit se agere prudenter
in actu operato. C. reflexe ad illam regulam. N. A.
Explico rem exemplo musici: musicus fit in cheli
ludere, licet n' recordet actu regula, juxta quam
fides moderat: certus si exercite e', se ex arte,
et juxta regulam ludere; q' interrogat, cur tali
modo fides pulset, fit statim proponere regulam.
pari modo fit em' Vir sapiens varios actus elicere,
certis et evidentibus presentia regulis qd'os, licet
reflexe n' cognoscat illas regulas; interim tm' oper-
ate certus e', se juxta regulam agere; cum rogat
causam suam operantis statim dicere potest regulam
Virilem prudentia.

Disputatio. 3. Articulus. 3. S. 6.

Ob. 7. si dictamen ultimum n̄ ē evidens, sed aliquo modo
 do obscurū et consequenter liberū, tunc pot̄ vo- 121.
 luntas illud suspendere. sed hoc n̄ pot̄ dici. q̄.

min: p̄: si pot̄, illud suspendere, tunc in potestate
 cuiusvis hoīs est, actioē aliquaē sibi facere licita,
 vel illicita. hoc n̄ pot̄ dici. q̄.

Q. N. min: ad probandū S. min: tunc in potestate
 cuiuslibet est actioē aliquaē sibi facere licita
 vel illicita, si sibi procurare pot̄ aliq̄ dictamen
 propinquū ac practicuū moraliter certū de licentia
 sua actiois. G. si hoc n̄ pot̄. N. min. q̄.

Retorqueri argumentū q̄ in dictamine remoto,
 et speculativo, q̄ adversarij fatent̄ sapissime ē
 s̄m̄ probabilē. e. g. q̄ pictoria s̄m̄ prohibita 122.
die festo, ē dictamen probabilē. q̄ ad illud re-

quiritibz imperiū voluntatis, et consequenter ē
 in potestate cuiusvis hoīs facere pictoria die
 festo sibi licita vel illicita. ubi dem debent

respondere adversarij, q̄ nimirum vel debeat cessare
 a pingendo, vel sibi procurare dictamen aliq̄
 propinquū ac practicuū, moraliter certū, nimirū hoc:

quidquid oibz consideratis ex ipso bona fide mihi
ē licitū, illud mihi licet. sed oibz consideratis
bona fide ex ipso, pictoria die festo mihi ē
licita. q̄ mihi licet. In quo discurfu major ē

moraliter certa. minor ē experimentaliter nota.
 Conclusio pariter ē moraliter certa, et insuper ē
 dictamen propinquū ac practicuū conscientie.

Ob. 8. ex principijs s̄m̄ probabilibz et incertis n̄ pot̄ 123.
 deduci iudiciū practice certū de honestate actiois,
 cum iudiciū ultimuū practicuū n̄ pot̄ ē certius

De Dictamine Conscientiae

principijs, in quibus fundat: atqui sapere ultimum principium practicum nihil principijs tm probabilibus qualia sunt ista: licet sequi sententiam minus probabilem: licet pingere die festo (w. de qui, sus controversiis. qd dicendum e, qd n sufficiat dictamen tm probabile, et incertum, sed requiratur evidens.

Q. D. maj: ex principijs tm probabilibus n pot deduci iudicium practicum certum imediate. C. maj: remote. N. maj: et D. min: atqui ultimum dictamen practicum nihil principijs tm probabilibus et incertis remote. C. min: proxime. N. min. q. distinctionis veritas patet ex objectione antecedente.

124. Ob. 9. si ultimum dictamen debet ee moraliter certum et excludere omnes fortis, tunc n pot sequi sententias minus tutas et minus probabiles, qd assensus illis praestitus e regulariter per se conjunctus cum actuali fortis. sed hoc e contra communem. qd.

Q. D. maj: sequitur qd n pot sequi sententias minus tutas et minus probabiles tm dictamen imediatum et proximum conscientiae, regulans longis proxima et practica honestatis. C. maj: tm dictamen more speculativum, et remotum, regulans honestatis mediana tm, et n proxima. N. maj: w.

125. Pro hujus applicacione ad extremum nota, ut quis prudenter sequatur sententiam vel suam vel alienam minus probabilem relicta probabiliori et tutiore, debere ejus ultima resolutione practica imediate fundari in principijs practica certo v. g. hoc: qui operando sequitur sententiam probabiliori et conis, rem doctorum, honeste et prudenter operatur. sed ego

27
Disputatio. 7. Articulus. 1. S. 1.

sequendo sententiam minus probabilem relicta probabiliore et tutiore sequor sententiam probabiliorem et comiorem Doctorum, cum longi plures doceant hoc esse licitum. Quod sententiam minus probabilem relicta probabiliore ac tutiore, verè tamen adhuc probabilem sequendo honestè et prudenter operor. In quo discursu major est saltem moraliter certa, vel uno evidens: minor quoque talis est: quod enim conclusio, qua est ultimum dictamen conscientiae, est moraliter certa.

Disputatio 4ta.

De Conscientia probabili.

Articulus 1mus.

An in praxi liceat sequi sententias solum probabiles?

S. 1mus.

Prænotantur aliqua.

Dixi jam superius Conscientiam probabilem seu opinionem esse Judicium infirmum alicui parti præstitum, conjunctum cum fœdine, vel saltem de se conjungibile cum illa. Jam de hac ulterius notandum est i. opinionem verè probabilem esse, qua tam firma ratione fulcitur, ut Virum em prudentem possit movere ad assensum. Improbabilem verò esse eam, qua levis momenti motivo nititur, nec Viri prudentis assensum promeretur.

126.

Notandum est. opinionem probabiliorem esse illam, qua firmiori fundamento fulcitur, sive demum majus hoc fundamentum consistat in probabilitate majore intrinseca, sive extrinseca, qua in auctoritate

127.